

Resumé

Fra oldtiden kendes tusindvis af grave, der indeholder brændte knogler og ildpåvirket personligt udstyr. Man har hidtil kun haft begrænset viden om, *hvor* og *hvordan* de døde blev brændt, *hvem* der udførte handlingen og *hvad* der lå tilbage, når ligbålet var brændt ned. Ligbrændingsprocessens forudsætninger, forløb og restprodukter er analyseret med udgangspunkt i arkæologiske levn fra forhistoriske brandgrave og formodede ligbrændingssteder samt ved anvendelse af data fra fagområder som osteologi, etnografi og pyroteknologi. Endvidere er der inddraget data og observationer fra en række ligbrændingseksperimenter, herunder forsøg som er udført i sammenhæng med projektet. Forsøgene har vist, at kremeringen af et lig af en voksen person kan gennemføres på 3-7 timer med anvendelse af mindre end 2 m³ træ, og at der er tale om en ukompliceret proces, der ikke forudsætter deltagelse af *tekniske* specialister. Derimod kan *rituelle* specialister have medvirket til at iscenesætte kremeringen som en kompleks og multisensuel handling. Det nedbrændte bål efterlader et tyndt lag, der kun er lidt større end bålkonstruktionen, og en fuldstændig sortering af resterne kan udføres på 1-2 timer. De nedbrændte bål har en række karakteristika, der genfindes i anlæg, der er udgravet på forhistoriske gravpladser – og kun her – og at dømme ud fra disse anlæg har bålenes størrelse varieret som en afspejling af social status.

Analyserne har dokumenteret, at kremeringens produkter er et resultat af et samspil mellem forbrændingsprocessens tre forudsætninger *tid*, *temperatur* og *ilt* på den ene side, og *bålets* *dynamikker*, *menneskets håndtering* samt de *efterlevendes krav* til processen og restprodukterne på den anden. Når oldtidens brandgrave således ofte kun indeholder en mindre del af liget og dele af itubrudt og forvredet ledsageudstyr, er det ikke et resultat af selve kremeringsprocessen, men af ritualer, som udførtes efter kremeringen. Disse kunne antagelig omfatte, at rester fra ligbålet blev deponeret flere steder eller genbrugt i forskellige sammenhænge.